

Yleisöluentosarja paluumuutosta ja liikkuvuudesta – Somalia, Afganistan, Irak

21.10.–16.12.2019 Helsinki ja Turku

Emma Mäkinen ja Marja Tiilikainen

Syksyn 2019 aikana Siirtolaisuusinstituutti ja Maahanmuuttovirasto järjestivät neliosaisen Studia Generalia -sarjan osana AUDA-hankkeen viestintää. Maahanmuuttoviraston, Kriisinhallintakeskuksen ja Ulkoministeriön yhteishankkeen koko nimi on Vapaaehtoinen paluu Irakiin, Afganistaniin ja Somaliaan. Hanke päättyi tammikuussa 2020.

Somalia, Afganistan ja Irak ovat kaikki maita, joissa on ollut pitkittynyt poliittinen konflikti ja joista on lähtenyt liikkeelle paljon pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Konfliktien taustat, maiden kontekstit ja nykyinen poliittinen tilanne ovat kuitenkin erilaisia, ja myös paluun haasteet ja mahdollisuudet näyttävät näissä maissa erilaisina.

Yleisöluentosarjan kolme ensimmäistä tilaisuutta järjestettiin Helsingissä Tieteiden talolla ja ne käsittelivät paluun haasteita ja mahdollisuuksia Somaliaan, Afganistaniin ja Irakiin. Jokaisella kerralla keskityttiin yhteen näistä maista. Luentosarjan päätti laajemmin yllirajaiseen liikkuvuuteen ja paluun eri ulottuvuuksiin keskittynyt tilaisuus Turun kaupunginkirjastolla. Jokaisella luentokerralla oli puhumassa tutkijoita ja muita asiantuntijoita, joilla on pitkä kokemus ja näkemys kyseisen maan tilanteesta. Maakohteisilla kerroilla kuultiin aina myös kyseisen maan tutkijaa Maahanmuuttoviraston maatietopalvelusta.

Sarjan avasi lokakuussa Somaliaan keskittynyt tilaisuus, jossa kuultiin erityisesti somalidiasporan vahvasta roolista. Erikoistutkija **Abdirashid Ismail** Siirtolaisuusinstituutista avasi puheenvuorossaan sitä, miksi paluumuutosta huolimatta ihmiset edelleen

samanaikaisesti pakenevat Somaliasta. Ismail totesi, että valtio ei pysty täyttämään perustehtäväänsä, eli tarjoamaan arjen turvallisuutta ja palveluja kansalaisilleen. Pitkään Somalian rauhanprosesseissa toiminut **Jama Egal** totesi, että turvallisuustilanne vaihtelee paljon maan eri osissa. Egalin puheenvuoro olikin jo itsessään esimerkki paluun haasteista, sillä videoitu puheenvuoro oli viime hetkellä saatu tilaisuuteen esitettäväksi Somalian rajalta tulvivan joen katkaiseman tien ja heikon nettiyhteyden päästä.

Sarja jatkui marraskuun alussa Afganistanin kontekstiin keskittyvällä tilaisuudella. Puhujiksi oli saatu kaksi kansainvälistä Afganistanin tilanteeseen perehtynyttä tutkijaa, **Liza Schuster** (City, University of London) ja **Sari Kouvo** (Afghanistan Analysts Network). Asiantuntijoiden puheenvuoroissa korostui Afganistanin erittäin huono turvallisuustilanne. Aihe herätti runsaasti yleiskysymyksiä ja keskusteluun nousi erityisesti Afganistanin turvallisuus ja Suomesta Afganistaniin tehdyt palautukset.

Studia Generalian maakohtaiset tilaisuudet päätti marraskuun lopussa Irakia käsittelevä osio. Ihmisoikeusaktivisti **Riadh Muthana** ja kurdiliiton puheenjohtaja **Welat Nehri** avasivat puheenvuoroissaan Irakin ja Kurdistanin aluehallinnon nykyistä turvallisuustilannetta. Muthana kertoi puheenvuorossaan viimeaikaisten mielenosoitusten taustoja ja totesi naisten olevan ensi kertaa näkyvästi läsnä esittämässä poliittisia vaatimuksia. Yliopistonlehtori **Marko Juntunen** Helsingin yliopistosta toimi tilaisuudessa sekä tulkina että keskustelun vetäjänä. Lisäksi hän

Riadh Muthana (vas.) ja Marko Juntunen Irak-tilaisuudessa Tieteiden talolla. Kuva: Rasmus Vesala.

esitti oman puheenvuoronsa, jossa hän avasi internet-aikakauden yhteydenpitoa diasporisten irakilaisten ja kotimaan välillä. Juntunen totesi, että diaspora on kehittyneiden viestintävälineiden avulla osallisena kansalaismielipiteen voimaantumisessa Irakissa ja muissa Lähi-idän maissa. Voimaantunut mielipide ei kuitenkaan tarkoita täysin jaetua mielipidettä tai yhteistä poliittista pyrkimystä. Yleisökysymyksissä pohdittiin esimerkiksi maatiedon objektiivisuutta ja käyttöä.

Luentosarja päättyi joulukuussa Turun kaupunginkirjastossa, jolloin puheenvuoroissa sivuttiin kaikkia luennoilla käsitellyjä maita. Konsultti ja järjestöaktiivi **Yusuf M. Mubarak** kertoi somalialaisen diasporan aktiivisesta roolista Somalian kehittämisessä. Apulaisprofessori **Lena Näre** Helsingin yliopistosta puolestaan kertoi Afganistaniin palautettuja käsitelleestä tutkimuksestaan. Hän totesi Liza Schusterin tavoin, että pakokopalaus johtaa usein uuteen muuttoon. Lakimies **Thomas Bergmanin** puheenvuoro YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:stä muistutti, että kasvava osa (85 %) maailman pakolaisista hakee turvaa kehittyvistä maista ja suuri osa on myös paossa maansisäisesti. Ohjelmajohtaja **Tobias van Treeck** Kansainvälisestä siirtolaisuusjärjestö IOM:stä kertoi puolestaan kokemuksista liittyen palaajien uudelleenkotoutumiseen. Keskustelua tilaisuudessa heräsi muun muassa yritysten ja

kehityshankkeiden yhteistyömuodoista ja rahoituslähteistä Somaliassa. Lisäksi pohdittiin ristiriitaa, joka syntyy, kun samanaikaisesti toiset viranomaiskäytännöt ovat koututtavia ja toiset torjuvia.

Paljon käsitellyksi teemaksi luentosarjalla nousi diasporat ja niiden erilaiset roolit. Yhteydenpito diasporan ja lähtömaan välillä vaikuttaa molempiin suuntiin. Diasporat voivat myös olla jakautuneita ja politisoituneita, eivätkä samasta maasta tulleet välttämättä puhu samalla äänellä. Sarjan aikana asiantuntijat kertoivat erityisesti Somaliaan kohdistuneista, usein onnistuneistakin kehitys- ja yhteistyöhankkeista. Samaan aikaan puheenvuoroissa nostettiin kuitenkin esiin myös se, että paikallisesti paluumuuttajia tai diasporaa ei aina oteta pelkästään positiivisesti vastaan, vaan heidän saatetaan nähdä esimerkiksi kilpailevan harvoista työpaikoista.

Läpi luentosarjan puheenvuoroissa kuultiin Somalian, Afganistanin ja Irakin poliittisesta ja sosio-ekonomisesta tilanteesta. Asiantuntijoiden puheenvuorot kertoivat, että kaikissa kolmessa maassa on edelleen heikko valtio, joka ei pysty turvaamaan asukkaidensa turvallisuutta tai tulevaisuutta. Arjen turvattomuus ja näköalattomuus saa ihmiset edelleen pakenemaan.

Tallenteet luentosarjan puheenvuoroista ovat nähtävillä osoitteessa www.paluuinfo.fi.